

mesečno — pač samo 25 K itd. — — — a dobil sem dne 1. decembra 1917. leta: beri v četrtem letu vojne — ravno 158 K ali z besedami: enstopetdesetosem kron plače — No, g. prof. Attems, ali si upate rešiti ta račun z eno samo neznanico, ki se glasi: kje bom vzel.

Odkritosrečno rečeno, ko bi ne imel tako trdnega upanja v boljšo bodočnost, kedaj bi že posegel po revolverju ter napravil konec takemu nečloveškemu mučenju.

In če bo javnost kedaj brala, da je hlapec Jernej rešil pet mučnikov počasne a gotove smrti, naj pobere prvi kamen ter z njim zdrobi glave onim, ki so huji kakor najkrutejši trinogi Neronovih sovrstnikov.

Ker nam pa naš kranjski deželni odbor hoče toliko časa izplačati našega denarja, a ker se naša zaščitnica c. kr. deželna vlada ne upa niti toliko skorajžiti, da prisili deželni odbor, da nam izroči naš denar, jo prosimo — ne zaradi nas samih, temveč iz usmiljenja na naše stradajoče sirote otroke to-le:

1. naj takoj javno razglasi, da nam morajo dati vse obstoječe aprovizacijske komisije dvojno količino moke oziroma kruha, kakor tudi drugih živil. —

2. pošlje naj vsem šolskim vodstvom nekake legitimacije, na podlagi katerih bodo trgovci in kmetje prisiljeni prodajati učiteljsvu svoje blago za denar, a ne tako, kakor se dandanes vrši ves promet: blago za blago.

3. vsemu učiteljsvu na Kranjskem naj preskrbi vsaj po en par dobrih zimskih črevljev.

Panem, kriči danes pa ne sestradana druhal po ozkih starodavnih rimskih ulicah, temveč kranjski ljudskošolski učitelji in njih bedne rodovine. Ali jih še vedno nočete čuti, vi trdosrdni gospodje in ti c. kr. vlada? Ali jih hočete pritirati prav do propasti?

Gospoda, kam pa?

Spominjamo se časov, ko sta pod gornjim naslovom polemizirala dva Slovence v „Dnevu“ in razpravljala o učiteljskih težnjah itd. Danes je stopila vsa učiteljska mizerija zopet pred splošni forum. Danes zakličemo zopet lahko: „Gospoda, kam pa?“ Učiteljske plače na Kranjskem so bile že pred vojno tako sramotno nizke, (plača začasnih učnih moči: 66 K 66 h pove dovolj) da se je slednjič celo učiteljsvu skrajno neprijazni deželni zbor odločil izdelati načrt za regulacijo plač. Ta se je potem obesil na visok kol, da se je videl daleč, a doseči ga ni bilo mogoče. V njegovi senci pa so izdelali načrt „draginjskih doklad“. Da pa ne bi mogoče kdo izmed učiteljsva naglašal enakopravnosti državljanstva in imel kot tak enako pravo do doklad, so „montirali“ na to politično mašino varnostno zaklopnico, t. j. postavili so v tisti odlok klavzulo „previdnosti“, po kateri se je potem podpora delila. Kako so se razdeljevale doklade, vemo vsi dobro. Danes nimajo več haska s podporo ne tisti, ki so jo prejeli, ne tisti, ki so jo delili. Hvala Bogu se je tudi kranjska polika toliko spremenila, da čakamo le prvih volitev...

Doba najhujših persekucij je minila in Bog je poslal na svet šibo vojne. V vojni so se zenačili prejemi vsa učiteljsva — (Ne še. Nekateri ljubljanski učitelji še vedno ne dobivajo 50% stanarinske doklade. Op. ured.) razun tistih podpor, ki jih izvoljenci še danes prejemajo tako pod roko kakor prej. A tudi to ne pomaga dosti — mizerija je splošna in ugnedzila se je v sleherni hišo slov. učitelja. Ker so navezani gospodje deželni odborniki tudi le na krušne, mlečne in druge karte, ni čuda, da so potem sklenili ustaviti draginjski doklado. Sigurno jih je pri tem vodila demokratska misel: Če stradamo mi, naj strada tudi učiteljsvo. Le poglejte tja v tiste nepregledne vrste čakajočih! Ali najdete eno gospo ali kuharico deželnih gospodov med njimi?

Da sit lačnemu ne veruje, vidimo ravno sedaj!

Seveda bo kdo rekel, da smo zabavljali čez sedanjo vladajočo stranko. Bodimo pravični! Ko so bili liberalci na krmilu, so bili vsaj toliko pravični, da niso dali nikomur ničesar. Razni gospodje so le tolažili učiteljsvo, da bo že bolje. V sedanjih časih se pa izgovarjajo na klerikalce, da oni nočejo ničesar storiti.

Vse našete krivice in revščina, o kateri se danes nahaja učiteljsvo, nas do vaja le do ene misli. Če nimajo tisti, ki bi jim morala biti skrb in izobrazba našega naroda ter napredek domovine pri srcu toliko smisla, da bi tudi pošteno plačali učiteljsvo, moramo vsakogar odločno svariti, ki hoče vstopiti v naš stan.

Ce pride torej človek v svoji mizeriji tako daleč, da se mora boriti edino le za

svoj življenjski obstoj, ni čuda, da se razblinjajo vsi ideali. Domovina mu tega ne bo šela v zlo, pač pa onim, ki so to zakrivili.

Slovenci zavzemamo med vsemi slovanskimi narodi, kar se tiče naobrazbe drugo mesto. Podlaga vsemu je pa bila vedno ljudska šola in je torej ljudskošolsko učiteljsvo prvo, ki ima pri tem zasluge. Tega se zavedajo tudi naši preprosti ljudje, in dokaz temu je pismo nekega slov. vojnega ujetnika, ki je opisal veliko Rusijo takole: „Rusi so daleč za nami. Malokdo zna čitati in pisati in šele sedaj so začeli ustanavljati šole, ker vidijo, da le izobražen človek napreduje.“

Zakaj imajo Nemci take uspehe? Edino zato, ker so izobraženi! Naši mladi tovariši, ki so v vojni, so videli veliko sveta in se seznanili z razmerami, ki so jim bile do izbruha vojne popolnoma neznanne.

Kruha bo za nje po vojni drugod in boljšega, kakor ga jim sedaj daje domovina-mačeha.

Praskali se bodo nadzorniki, ko jim bodo zevale nasproti prazne rubrike, ki jih ne bodo napolnili niti z ženskimi imeni.

Kdo bo kriv temu? Mar tisti, ki so padli za domovino, ali pa oni, ki so obrnili nehvaležni deželi hrbet?

Tovariši, otresite se tistega strankarskega robstva in postanite učitelji — ne napredni in ne klerikalni, ampak slovenski narodni učitelji. Potem vas ne bodo zmerjali s „šomaštri“!

Ce se bo ukoreninila res prava tovariška zavest, ne bomo orodje raznih političkih strank, ampak nas bodo upoštevali kot prave kulturne delavce.

Potem se bo tudi nehalo tisto nesramno mešetarjenje s službami, kakoršno je sedaj v navadi in ni vredno izobraznega človeka.

Oddaja raznih mest á la Ljubljana, Črnomelj-Melika i. dr. pričajo o stanovski demoralizaciji in jako pičli izobrazbi.

Ali se bo moglo potem zgoditi, da bo na nečedni način izpodrinil mlad tovariš starejšega, ki čaka že 18 let na mesto?

Tam na Ruskem se sklepa mir. Naj se sklene mir tudi med tovariši našega stanu in naj nas združi v enotnem delu za narodov blagor!

J. PAHOR:

O reformi šolstva.

(Konec.)

Usodna napaka našega šolstva je naposled njegova razrednost. Pojavlja se že v nižjih letnikih ljudske šole v obliki zasebnih poučevanj, v višjih nastopijo potem pravicata prebiranja: otroci premožnejših stanov odhajajo v nadaljne šole. Največkrat ne odločajo pri tem niti dejanske potrebe, niti nagnjenja in možnosti, temveč zgolj sredstva. Nasprotno pa je z ljudsko šolo v glavnem končana naobrazba nadarjenih siromakov, ki bi morda še veliko koristili družbi, z vso nesebično silo svojih darov, ki pa ostanejo za vslej le mrtvi kapital. Tako se na eni strani kalijo že v mladih srcih osti soc. nasprotstev, na drugi strani pa prihajajo na važna mesta višjih poklicev nezmožni, necivilizatornih predhodkov prežeti ljudje, izmozgana deca šolskih klopi. In vendar bismorali doseči ona mesta pravzaprav sinovi trde življenske borbe, nele duševno, ampak tudi telesno pravi vzor — ljudje, ker le taki zmagujejo v življenju!

Goli nacionalizem tega ni razumel. Sicer se tudi pri nas skuša tupašam pomagati z ustanovami, podporami in sličnim, toda to je daleč nezadostno za ohranitev proletarskih talentov, zraven vsega pa še razdeljevano čisto brez načel, kar je konečno istovetno s korupcijo. Naloga demokracije bo, da gre tudi v tem po vzore na zapad. Naj ponovim, kar sem že leta 1914. zapisal o Angleški: Nešteto občin daje vsako leto štipendije otrokom, ki nimajo sredstev za nadaljevanje studij. Koncem leta se vršijo v javnih elementarnih šolah tekme; onim, ki izidejo kot zmagovalci, poskrbijo občine za 2—5 letno naobrazbo, v katerem času dobe dijaki razun vsega potrebnega tudi dovolj obleke. Najpše je razvilo ta sistem mesto London, ki podeljuje ubožnim letno 3000 štipendij v znesku od 140 do 350 K; razun tega se pa podeljujejo še nagrade do zneska 2100 K letno, da se omogoči talentom, ki jih starši ne morejo podpirati, obiskovanje vseučilišč. Vsako leto izda London nad 5 milijonov kron za revne dijake, izdatki pa še vedno naraščajo...

K temu naj pripomnim še, da se dajejo nagrade nele najbolj nadarjenim, temveč posebno onim, ki so najbolj izvirni, najbolj samostojni in podjetni. Pri nas je ravno nasprotno. Podpor (ne nagrad!) so deležni prepogostokrat najmanj vredni, najponiž-

nejši in zato največkrat najbolj hinavski in predrzni. Zlo je še večje, ker se dele kot miloščina. Bil bi že čas, da taka oblika sočutja z revščino izgine, da stopi na nje mesto sistem nagrad, ki je tudi na Francoskem doma. Učencem je podeliti nagrado za najboljše prestano skušnjo, za najboljše prestano skušnjo, za najboljše nalogo ali slično delo. S tem se jim ne izkaže le priznanje, temveč se jim tudi plačata pridnost in trud, a obenem dostojno omogoči nadaljevanje študij. Dosedno bi se moralo uveljaviti načelo, da nadaljuje vsak nadarjeni učenec ubožnih staršev svoje nauke izrednim potom, torej z javnimi sredstvi, ki pa naj jih tudi sam nekoliko dosega. Tudi precej nadarjeni naj se vzdržuje z nagradami, mora pa dopolniti zmožnosti s pridnostjo. Nagrade so sicer lahko zasebne, javnih korporacij i. dr., toda ker ostanejo take vsekakor le slučajne, naj občine prevzamejo sistematično ureditev tega vprašanja kot svojo dolžnost.

Predeu končam članek, moram še pribiti, da so vse zveneče besede o vzgoji volte fraze, da je vse šolstvo zgrabla na pesku, če ni že predšolska doba oskrbela otroku zdravih razvojnih pogojev, če ni rodovina kot vogelni kamen družbe tudi nosilec prave prihodnosti rodu.

V prvi nezavedni mladosti, morda že v prvih letih se odloči usoda človeka. Predeu se stori otrok prvi korak v življenje, predeu je prišel v šolo, padejo navadno kocke. V prvih šestih, sedmih letih otroka je v pretežni večini slučajev že odločeno, kaj bo novi občan npravstveno pomenjal v življenju in vsa šolska vzgoja, ves pouk ne bosta več tega bistveno spremenila. Rodovina je vir in od staršev, od njih npravstvenih in umstvenih vrlin je odvisna sreča otroka. Gospodarske razmere so sekundarnega in malokdaj odločilnega pomena. Le če starši že iz najzgodnejše mladosti z železno dosled. vzgajajo otroka v samodejavnosti, skromnosti, resnici, ljubnosti in ubogljivosti in to predvsem z zgledom, bodo ustvarili podlago, da se na njej razvije npravno vrl človek, zdrav, plemenit član družbe. Dosledno, pravim. Mati, ki ne ve, da mora otrok nositi že iz prve mladosti preprosto obleko, uživati skromno hrano, spati na trdi postelji, taka mati ne ve, da dramu in podžiga najbolj zle nagone človeškega srca in oče, ki smatra za svojo dolžnost, da oskrbi sinu čim lažje, čim udobnejše življenje, ki brez miru zbira sredstev v ta namen, se ne zaveda, kako zavaja s tem otrokovo etično čuvstvanje v zgrešeno smer, proti kateri bo kedaj tudi vsa borba družbe brezuspešna. In vendar ni treba nasilja v vzgoji. Intuicija matere in avtoriteta očeta vodita mlado bitje, da samo izbira, čeho otrok dosegele ono nujno prvo npravstvenost, sicer jo utegne skaliti laž. Rrez resnice pa ni vesti in brez vesti ni zdravega razvoja družbe. To vidimo vedno bolj. Čim več je dvomov in varljivih nauk v svetu, tem bolj se izpodkopujejo npravstveni temelji, s katerimi družba stoji in pade, tem težje je življenje o ozračju brezvestnosti, tem manj individualne sreče med posamičniki.

Rodovina je prvo, je glavna celica v organizmu družbe. A brez vesti tudi rodovina ne more vspevati. Kakor hitro pa izgubi z izpodbitim etičnim tlom svoj idealizem, svojo svetost, izgubi tudi svojo samostalnost in nad njo se zgrne sila državne samovolje. S propadom idealizma in samostalnosti je pa onemogočena dobra vzgoja in zrušena prihodnost otrok. Kdor hoče tedaj prave ljudske vzgoje, mora iskati predvsem sredstev, ki ohranjajo rodovino na etični višini. Kakor hitro prevzame učiteljsvo to veliko nalogo, si mora biti tudi v sveti vse silne odgovornosti, mora jasno videti stebre, na katerih sloni zdrav družbeni razvoj, sicer lahko tira svoj lastni narod na visečo ravnino.

Čas, ki ga preživljamo, je vnovič napisal vzgojitelju s plamenečimi črkami na steno dvojne resnic: da ni vesti brez pravega krščanstva v kulturi in da ni sreče izven npravnosti.

Zborovanje Zavezine delegacije.

Dalje.

Posledice evropske vojne.

In zakaj se je sklicala delegacija še le po pretoku dolgih štirih let?

Prvo leto po srebrnem jubileju je potekalo mirno kakor prejšnja leta. Vršile so se redne seje vodstva, pa tudi upravni odbor se je sešel k eni redni seji. Vse je bilo že pripravljeno za XXVI. redno glavno skupščino, ki bi se morala vršiti v Pulju dne 8. in 9. septembra 1. 1914., toda čez noč je bilo prerušeno naše — kakor mnogih drugih društev — redno društveno delovanje.

V Sarajevu je zahrbtno umorila dne 28. junija 1. 1914. zločinska roka našega

prestolonasl. nadvojvoda Frana Ferdinanda, prizanesla pa tudi ni njegovi blagi so-progi vojvodinji Zofiji. Avstrija se je odelala v znak žalosti padlih ljubljencev v žalno obleko. Ali že tedaj je bilo pričakovati, da ta zločestni čin ne more in ne sme ostati brez vidne kazni. In res, preiskavanja in tedanje razmere so dozorele tako daleč, da je morala napovedati Avstrija vojno Srbiji, ker se je slednja branila dati v določnem roku zahtevano zadoščenje. Na mah so nastali za našo mogočno Avstrijo krvavi dnevi. Od vseh strani je bila ogrožena od silnih držav. Kakor gobe po dežju so vstajali in vstajajo še danes ljuti sovražniki, ki prete upropastiti to častitljivo državo. Mogočni in silni so naši nasprotniki, a še močnejše in silnejše je naše orožje, še jačji in pogumnejši naši borilci! Vse je moralo iti na krov! Med prvimi, ki so poprijeli za delo v prid domovne, je bilo avstrijsko učiteljsvo.

Članstvo.

Kakor prejšnja leta, šteje naša Zaveza tudi sedaj med vojno 33 učiteljskih društev, 2 deželni Zvezi in 7 častnih članov. Koliko je bilo število častnih in podpornih članov v vsakem izmed teh vojnih let, ni mogoče natančno določiti, ker je skoro vse moško učiteljsvo od 17. do 50. leta pod orožjem, ali pa je saj deloma nosilo v tem času vojno sukno.

Delovanje v Zavezi.

Delovanje vodstva Zaveze, upravnege odbora, deželnih Zvez in posameznih okrajnih učiteljskih društev ni povsem prestalo. Delovanje se je vršilo na podlagi starih pravil. Karkoli in kadarkoli je bilo potrebno in umestno, se je izvršilo, četudi smo morali vsi računati z izrednimi razmerami. V vseh štirih upravnih dobah je bilo 19 vodstvenih sej in 3 seje upravnege odbora. Zlasti marljivi in skrbni predsednik je bil neprestano na delu. Ker je bil društveni tajnik takoj mobiliziran, je prevzela tajniške posle II. tajnica tovarišica Iva Sabadinova, kar je trajalo polnih 16 mesecev, dokler se ni vrnil tajnik zopet nazaj v šolo. Koliko je delala Zavezino učiteljsvo, kažejo poročila in spisi v stanovskem glasilu, v pedagoški reviji in v mladinskem mesečniku.

Razun prve upravne dobe v vojnem času, je bilo v ostalih trel le malo zborovanj in predavanj in še manj hospitacij. Nekaj so bile temu vzrok slabe prometne zveze in odpoklici učiteljev pod crožje, mnogo, ker so se vršila spočetka vojne nepotrebna preganjanja naprednjakov in ponekod tudi evakuiranja, največ pa ker se je vedno in skoro povsod mislilo, da naj se prične z intenzivnim delom v društvih po končani vojni. Vendar bi pa v društvenem smislu lahko delovalo marsikatero učiteljsko društvo mnogo več; vsaj tam, kjer ni bilo vojnega ozemlja, in tedaj, ko niso bili dotični kraji ovirani po marš-kompanijah.

Tekoče zadeve.

Vse cenjeno članstvo se je obvestilo po »Učiteljskem Tovarišu« sproti o vseh najvažnejših korakih, ki jih je storilo vodstvo oziroma upravni odbor v korist celokupnega Zavezinega jugslovanskega učiteljsva. Želeti pa je, da dajo podeželne učiteljske zveze, kakor tudi posamezna včlanjena učiteljska društva več iniciativ in podatkov za nadaljne ukrepe. Le v združenju je prava moč!

Da je skupni pregled Zavezinega poslovanja tem jasnejše, opozarjati moram po vrsti vsaj na najvažnejše ukrepe, četudi so bili deloma že objavljeni.

1. Njega c. kr. Visokost nadvojvodaprestolonaslednik Fran Ferdinand je odposlal z Dunaja na vdanostno izjavo povodom XXV. naše skupščine brzozjavno zahvalo.

2. Istotako je sprejela Zaveza uradnim potom Najvišjo zahvalo na vdanostno izjavo, ki jo je poslala povodom slavnostnega zborovanja ob svoji 25-letnici Nj. c. kr. Veličanstvu cesarju Francu Jo-Nj. c. kr. apostolskemu Veličanstvu cesarju Francu Jožefu I. v Ischl.

3. S 1. oktobrom 1. 1913 je prevzel upravništvo »Učiteljskega Tovariša« ljubljanski učitelj Fran Marolt. Zavezin predsednik in blagajnik sta pregledala in popisala vse knjige, predeu so se izročile novemu upravniku.

4. Zaveza je pristopila k čekovnemu prometu.

5. Poleti s. 1913 je praznoval ljubljanski »Sokol« petdesetletnico svojega obstoja. Zavezo je zastopal pri slavnosti upravni odbornik tovariš Jakob Dimnik.

6. »Zveza jugoslovanskih na narodni podlogi osnovanih strokovnih organizacij delojemalcev« se je ustanovilo sredi avgusta 1. 1913 v Ljubljani. Zaveza je bila vabljen, da pristopi v njo kot članica. Vsako strokovno društvo lahko pošlje v